

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
FARG'ONA DAVLAT UNIVERSITETI

**FarDU.
ILMIY
XABARLAR**

1995-yildan nashr etiladi
Yilda 6 marta chiqadi

**2024/6--SON
ILOVA TO'PLAM**

**НАУЧНЫЙ
ВЕСТНИК.
ФерГУ**

Издаётся с 1995 года
Выходит 6 раз в год

Sh.T.Mavlonova	
Inklyuziv ta'lim o'quvchilariga ingliz tilini o'rgatishning pedagogik-psixologik, ijtimoiy xususiyatlari	214
Z.M.Xursanova	
Bo'lajak tarbiya fani o'qituvchilarining mantiqiy fikrlashini rivojlantirish mazmuni	219
A.B.Mirzayev	
Effective ways to use the task-based approach in foreign language courses	223
Sh.A.Pakirdinova	
Blended learning texnologiyasining nazariy asoslari va uning ta'lim jarayonida ahamiyati	226
Sh.A.Pakirdinova	
Comparative analysis of online and traditional classroom learning	231
M.M.Umaralieva	
Fostering autonomy and engagement in higher education: self-regulated learning with multimedia tools	235
Z.N.Usmonov	
Maktabgacha tarbiya muassasalaridagi bolalar jismoniy tarbiyasi	239
A.T.Akbarov	
Turli maktab yoshidagi o'quvchilar organizmining funksional holatini o'ziga xos xususiyatlari	246
U.K.Rahmonov	
Musiq madaniyat darslarini olib borishda ta'lim beruvchining o'rni	252
U.K.Rahmonov	
Musiq darslarida zamonaviy texnologiyalarni qo'llashda loyiha texnologiyasini ahamiyati	256
V.Abdurakhmanov	
"The challenges of teaching english to international students"	261
D.Y.Irmatov	
Tarbiyachining kasbiy nazari va kasbiy amaliy tayorgarligi mazmuni monitoringi va maktabgacha ta'lim yoshidagilar "Ontogonez"ga mansub bilimlar	265
Н.Соби́ров, О.А.Акбаров, Э.Ф.Гиздулин	
Инновационная педагогическая деятельность	269

IQTISODIYOT

M.O.Baltabayeva, K.N.Raximova, M.K.Axmadaliyeva	
Ayollarning iqtisodiy mustaqilligi oilaning yaxshi yashashiga qo'shgan hissasi	273
K.N.Raximova, M.O.Baltabayeva, M.K.Axmadaliyeva	
Yashil iqtisodiyot fanida yashil iqtisodiyotga o'tish dolzarbligi va konseptual asoslari	276

FALSAFA

N.M.Axmadiyev	
Ijtimoiy rivojlanish va yoshlarni dunyoqarashida manfaatlar to'qnashuvi	281
I.Toirov	
Milliy davlatchilik asoslarini mustaxkamlash va fuqarolik jamiyati barpo etishning falsafiy jihatlarini	284
I.A.Nurmatova	
Jamiyat ma'naviy muhitida oila institutining roli	289

SIYOSAT

B.P.Zokirov	
Jinoiy aktivlarni qaytarish bo'yicha universal va mintaqaviy xalqaro-huquqiy asoslari	293
S.M.Xoliqov	
Davlatning mudofaa qobiliyatining huquqiy asoslari	301
B.P.Zokirov	
Xorijiy ilg'or tajribalar jinoiy aktivlarni qaytarish mexanizmlarini rivojlantirishning muhim omil sifatida	304
S.M.Xoliqov	
Milliy xavfsizlikni ta'minlashda parlament quyi palatasi faoliyatidagi muammolar	314

UO'K: 78.07:37.011.3

MUSIQA MADANIYAT DARSLARINI OLIB BORISHDA TA'LIM BERUVCHINING O'RNI

РОЛЬ ПРЕПОДАВАТЕЛЯ В ПРОВЕДЕНИИ УРОКОВ МУЗЫКАЛЬНОЙ КУЛЬТУРЫ

THE ROLE OF THE TEACHER IN CONDUCTING MUSIC CULTURE LESSONS

Rahmonov Ulug'bek Karimovich

Farg'ona davlat universiteti sirtqi bo'lim ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrası dotsenti, O'rta maxsus kasb-hunar ta'limi a'lochisi

Annotatsiya

Ushbu maqolada musiqa madaniyati darslarini olib borishda ta'lim beruvchini egallagan maxsus bilimlar, yuqori kasbiy mahorat, umumiy madaniyat, g'oyaviy-axloqiy sifatlar, iqtisodiy va ijtimoiy vazifalarni hal qilishi hamda ta'lim beruvchining har tomonlama tizimli yondashuv, tarbiyaviy ishlarni tashkil qilishga faol ilmiy asoslanagan uslub va vositalarini joriy etish yo'llari haqida fikr yuritilgan.

Аннотация

В данной статье рассматриваются специальные знания учителя, высокие профессиональные навыки, общая культура, идейно-нравственные качества, решающие экономические и социальные задачи, а также комплексный системный подход учителя, активного в организации воспитательной работы. Обсуждаются пути внедрения научно обоснованных методов и инструментов.

Annotation

This article examines the special knowledge of the teacher, high professional skills, general culture, ideological and moral qualities that solve economic and social problems, as well as the integrated systemic approach of the teacher, active in organizing educational work. The ways of introducing scientifically based methods and tools are discussed.

Kalit so'zlar: Ta'lim, kasbiy, kompetentlik, uyg'unlik, prinsip, estetik, bilim, ijodiy, fikrlash, zamonaviy, texnika, pedagogik, psixologik.

Ключевые слова: Образование, профессиональное, компетентность, гармония, принципиальность, эстетическое, знание, творческое, мышление, современное, техническое, педагогическое, психологическое.

Key words: Education, professional, competence, harmony, integrity, aesthetic, knowledge, creative, thinking, modern, technical, pedagogical, psychological.

KIRISH

Bugungi kunda yurtimizda faoliyat olib borayotgan o'rta ta'lim maktab ta'lim oluvchilarini musiqa fanini o'qitish jarayonida ularni malakalarini puxta egallash uchun barcha imkoniyatlar mavjud. Ushbu jarayonda asosiy o'rinni musiqa madaniyati darsini olib boruvchi o'qituvchisi o'ynaydi. Uning faoliyatiga katta e'tibor berish zarur. Musiqiy ta'limning o'ziga xos jihatlaridan biri shundaki, bugun musiqa madaniyati darsini olib boruvchilari egallagan maxsus bilimlar, yuqori kasbiy mahorat, umumiy madaniyat, g'oyaviy-axloqiy sifatlar, iqtisodiy va ijtimoiy vazifalarni hal qilishning omili sifatida amalga oshirilmoqda. XXI asrda axborot kommunikatsiya ko'lamining keskin o'sishi, insonlarda ma'naviy ehtiyojning o'sishi yosh avlodni o'qitish va tarbiyalash vazifalarini yangi darajaga ko'tardi. Chunki, nafaqat ta'lim mazmuniga, balki tarbiyaviy ishlarni tashkil qilish, ta'lim oluvchilarning madaniyatini o'stirish hamda rivojlantirish yo'llariga ham talab oshmoqda. Musiqa madaniyati darslari orqali har tomonlama, tizimli yondashuv, tarbiyaviy ishlarni tashkil qilishga faol ilmiy asoslanagan uslub va vositalarini joriy qilish kelajakda iqtisodiy, ijtimoiy va ma'naviy hayot orasidagi o'zaro aloqalarni chuqurlashtirish imkoniyatini beradi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Musiqa ta'limni olib boruvchi pedagoglarning rivojlanishini asosiy xususiyatlaridan biri bu hozirgi paytda maxsus bilimlar, yuqori kasbiy tayyorgarlik va insonning umumiy madaniyati, uning ma'naviy hislatlari iqtisodiy va ijtimoiy vazifalarini yechishda asosiy omil bo'lib xizmat qilmoqda. Musiqa ta'limi oldinda turgan vazifalarini va yechimini hal etishga atroflicha yondashish zaruriyatning paydo bo'lishi ijtimoiy hayotni, ma'naviy muhitni va ijtimoiy muhit bilim o'zaro chuqur

PEDAGOGIKA

bog'lanishi, tarbiyaviy faoliyatni tashkil etish vositalarini ilmiy asoslangan uslublar bilan tadbiq etishga bog'liqdir.

NATIJA VA MUHOKAMA

Barkamol rivojlanib kelayotgan yosh avlodni musiqa madaniyati yordamida tarbiyalash jarayoniga tizimli yondashish o'zining maqsadliliigi va izchiligi bilan tavsiflanadi. Hozirgi zamon sharoitida musiqa ta'limini olib boruvchilarini shaxs sifatida shakllanishlari, ijtimoiy munosabatlarini rivojlanishi bilan bir jarayonda sodir bo'ladi. Shaxsni tarbiyalash jarayoni rejalashtirilgan maqsadli ishning mazmun va mohiyat evaziga amalga oshiriladi. Musiqa ta'limini olib boruvchilarini tayyorlashda pedagogik nuqtai nazardan, undagi nazariy va amaliy ta'limning o'qitilishi keng tarmoqli bilimlar majmuiga tayanganligidir. Ta'lim mazmunida pedagogik va musiqiy tayyorgarlik shakllarini kesishuvi yotadi. Zamonaviy ilmiy-texnika rivojlanishining asosiy xususiyati, fan va texnika yutuqlarini inson faoliyatini barcha sohalariga joriy etishdan iboratdir. Shu jumladan bugungi kunda u kengaydi, yangi u oddiy qurol vositalari bilan chegaralanib qolmay, o'z ichiga ma'lum bir ilmiy-texnik bilimlarni xam qamrab olyapdi. Bu musiqa ta'limini olib boruvchilarini kasbiy va texnik tayyorgarligi bugungi kunda quyidagilarni ta'minlashi zarur:

- birinchidan yetarlicha yuqori darajadagi kasbiy bilim va malakalar bu bilimlar nafaqat ijro amaliyotida shuningdek, ilmiy tushuncha va qonunlarni qo'llashda imkon berishi kerak;

- ikkinchidan avtomatlashtirilgan ishlab chiqarish sharoitida samarli ishlash olishi uchun shaxsda individual xususiyatlar va dunyoqarashni shakllantirish zarur;

- uchinchidan ta'lim muassasalarida ta'lim beruvchilarning estetik tarbiyalash yechimini topishda musiqa madaniyati darslari katta imkoniyatlarga egadir.

Ta'lim oluvchilarning musiqiy ta'lim jarayonida estetik tamoyillarini ruyobga chiqarishda, ta'lim beruvchidan ta'lim oluvchilarning nazariy bilimlarini mustaqil qo'llay oladigan vaziyatlarini yuzaga keltirish talab etiladi. Busiz, ta'lim oluvchining o'yg'unlik tayyorgarligiga oid asosiy vazifalar o'z yechimini topmaydi. Bu albatta, musiqa madaniyatini olib boruvchidan kasbiy bilim va malakalarini bo'lishi talab etiladi. Jumladan:

1. Ijodiy faoliyati, ijrochilik, san'ati;

2. Bilish faoliyati, ya'ni musiqiy savodlilik;

3. Musiqiy san'atni, faol tashviqot qilishda foydali faoliyat olib borish.

Talabalarga beriladigan barcha bilim va ko'nikmalar o'zaro bog'liq bo'lib, doimo rivojlanib boradi. Olingan bilim va ko'nikmalardan kelib chiqqan holda, maxsus o'quv qo'llanmalar asosi aniqlanadi. Har bir kasb o'z xususiyatiga ega. Musiqa o'qituvchisining o'ziga xos xususiyati bor. Bu kasbning murakkabligi - deb yozadi musiqashunos pedagog O.A.Apraksina musiqa madaniyati o'qituvchini "Musiqachi" tushunchalariga kiruvchi unoslarni o'zaro bir-biriga jipsligining zaruriyiligi aniqlash bilan ifodalansa, ularning har biri ko'p qirrali tushuncha ekanligini unutmaslik zarur. Musiqa ta'limini olib boruvchi o'quv-tarbiyaviy ishlarni olib boradi, ta'lim oluvchilarning dunyoqarashini, fikrlashini va didni shakllantiradi. U nafaqat o'z fanini yaxshi biluvchi keng dunyoqarashli va ma'lumotli shaxs bo'libligina qolmay, balki bu cholg'u sozning ustasi bo'lishi zarur. Shu bilan birga ta'lim muassasasining o'quv-tarbiya faoliyatini yangi sifat bosqichiga ko'tarish, uni jamoalar bilan o'zaro ta'sirini kuchaytirishdan iboratdir. Buning natijasida ta'lim oluvchilar o'quv jarayonida tanlagan ma'lum bir kasbini tanlash imkoniyatiga ega bo'lsin. Bu vazifa ta'lim muassasalarni yuqori malakali musiqa madaniyatini olib boruvchilari bilan ta'minlash orqali amalga oshiriladi. Musiqa ta'limning nazariy xususiyati birinchi navbatda ta'lim oluvchilarning estetik qarashiga bog'liqdir. Ta'lim beruvchilarning kasbiy kompetentligini uyg'unlik jixatidan prinsipini vazifasi jamiyat va tabiatning asosiy qonunlarini ochishdan, ta'lim oluvchilarni umumlashtirilgan estetik bilimlar bilan qurollantirishdan, ijodiy fikrlashni rivojlantirishdan, mehnat faoliyatida mustaqillikka o'rgatishdan, kasbni yaxshi egallash ruhida tarbiyalashdan, zamonaviy texnika vositalarni qo'llay olish bilimlarini shakllantirishdan iboratdir. Fanlarning kasbiy-pedagogik mazmunida musiqiy ta'lim, pedagogik, psixologik, uslubiy ma'lumotlardan o'z aksini topishi, o'quv ishlab chiqarish ishlarining har tomonlama shakllanishida umumsoha va umumta'lim ma'noga ega bo'lishi, musiqa ta'limini olib boruvchilarning bilimlarini to'g'ri qo'llay olishi, bilim va ko'nikmalarini aniq jarayonlarda qo'llashi, umumiy bilimlarni bir jarayondan ikkinchisiga o'tkazib olishdan iborat.

Musiqa ta'limi beruvchilarini kasbiy kompetentligining rivojlantirishni o'ziga xos xususiyatlarini, o'quv rejasiga nisbatan fanlararo aloqalarini ko'rib, didaktika fanlararo aloqalar, o'quv rejalar tuzilishining asosiy tamoyillarini tashkil etib, g'oya, tushuncha, qonuniy asoslar, bilim

va ko'nikmalar oraqali mujassam etishga o'rni kattadir. Musiqa ta'limi beruvchilarini kasbiy kompetentligini tayyorlash mazmunida o'quv dasturlari to'g'risida tushunchalar hosil qilib, ta'lim muassasasiga yo'naltirilgan turli fanlar majmuasiga tayanadi. Ayrim o'quv rejalari mantiqiy tuzilishida quyidagi aloqa turlari katta ahamiyat kasb etadi;

- turli o'quv fanlarida ko'rib chiqiladigan obek'tlar orasida;
- har xil o'quv fanlarda tushuntiriladigan turli obek'tlar nazariya qonunlari orqali;
- talabalarni amaliy harakatlari va tadqiqot uslublar orqali;
- ayrim fanlar qonunlarini umumiy falsafiy tushunchalarga birlashtirish orqali.

Musiqa ta'limi beruvchisini kasbiy kompetentligini pedagogik faoliyati yosh avlodni hayotga, mehnatga tayyorlash uchun xalq oldida, davlat oldida javob beradigan, bolalarga ta'lim-tarbiya berishga maxsus tayyorlangan ta'lim beruvchining mehnat faoliyatidir. Kasbiy fan jihatdan yondoshsak ta'lim muassasasi musiqa ta'limi beruvchisining faoliyati inson shaxsini shakllantirishga qaratilgan. Har ta'lim oluvchi o'z xulq-atvoriga, shaxsiyatiga ega. Ta'lim oluvchilarni tarbiyalashda ularning ana shu o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olish, o'rganish nihoyatda murakkab. Bunda shaxslar o'rtasidagi ijtimoiy munosabatlarning murakkabligini o'zida aks ettiruvchi maxsus usullardan foydalaniladi. Musiqa ta'limi beruvchisini kasbiy kompetentlikka yondoshga holda pedagogik faoliyatga tayyorgarlik ko'rayotganda ana shunday xususiyatlarini bilishlari lozim. Pedagogika, psixologiya, uslubiyot va pedagogik mahorat bir-biri bilan o'zaro bog'liq, yaqin aloqadagi fanlardir. Muvaffaqiyatli ishlash uchun har bir ta'lim beruvchi pedagogik mahoratga ega bo'lishi zarur. Pedagogik mahorat egasi o'ziga xos tarzda mehnat sarf qilib, katta natijaga erishadi, ijodkorlik uning hamisha hamkori bo'ladi. Pedagogik ishga qobiliyatli, iste'dodli insondagina pedagogik mahorat bo'lishi mumkin.

Musiqa ta'limi beruvchisini kasbiy kompetentligini tayyorlashda ta'lim-tarbiya ishlarini to'g'ri tashkil qilish ta'lim berishning sifatini oshirishda, uni takomillashtirishda ham katta ahamiyatga molikdir.

Har bir vaziyat, ta'lim oluvchilar bilan munosabatning har bir ongli ta'lim beruvchida ma'lum ma'noda bir-biriga o'xshamaydi va takrorlanmaydi. Musiqa madaniyati fan ta'lim beruvchisining kasbni qiyin va murakkabligi, ta'lim oluvchi bilan muomala qilishning, unga ta'sir ko'rsatishning nozikligi, undan tarbiya nazariyasini, psixologiya fanini chuqur bilishni talab qiladi. Musiqa madaniyati fan ta'lim beruvchisining maqsadi fan uchun yangilik ochish, o'zining va boshqalarning ilg'or tajribasini chuqur tahlil qilib, ta'lim - tarbiyaning samarali usul va vositalarini topishdir.

XULOSA

Musiqa madaniyati fan ta'lim beruvchisining ijodi ilmiy pedagogik tadqiqot bilan ta'lim-tarbiya tajribasini bir-biriga bog'laydigan zanjir o'rnini o'ynaydi. Ilg'or ta'lim muassasalarning ish tajribasidan ko'rinadiki, haqiqiy ilmiy va qimmatli ijodiy jarayon ana shu bog'lanish tufayli yuzaga kelishi mumkin va shunday ijoddagi pedagogik xulosalar, tavsiyalar ta'lim-tarbiyaning takomillashuviga munosib hissa qo'shadi. Musiqa madaniyati fan ta'lim beruvchisining ijodi hamma vaqt ma'lum tajribaga asoslanadi. Chunki, ijodkor kishi maqsadga intiltiradi. Musiqa madaniyati fan ta'lim beruvchisi ilg'or metod va usullarni egallash hamda o'z ishida qo'llash yo'llarini izlab pedagogik, ruhshunoslik va ta'lim metodikasining yutuqlari asosida o'z faoliyatini olib boradi. Chunki, ijodiy ishlaydigan ta'lim beruvchi o'zgalar tajribasini taxlilsiz to'g'ridan-to'g'ri qabul qilmay, o'z tajribasiga taqqoslab ko'radi. Shundan keyingina uning yangi tomonlarini qabul qiladi. Musiqa o'qituvchisining uzoq ishlashi, yuksak pedagogik madaniyatining mahsulidir. Bu musiqa madaniyati fan o'qituvchisining keng bilimdonlikni, puxta amaliy tayyorgarlik, yuksak pedagogik mahorat va ijodkorlikni talab etadi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Rahmonov Ulug'bek Karimovich. ORIENTAL ART AND CULTURE. Bolalarning barkamol etib shakllantirishda musiqa ta'limining o'rni. Scientific methodical journal. 02.04. 23. 857-863.
2. Rahmonov Ulug'bek Karimovich. INTERNATIONAL JOURNAL OF ADVANCED RESEARCH IN EDUCATION TECHNOLOGY AND MANAGEMENT. THE IMPORTANCE OF FOLK SONGS IN THE DEVELOPMENT OF MUSICAL PERFORMANCE. Multidisciplinary, Open Access, Peer-Reviewed Journal. 284-290. 15.03.2023.
3. Rahmonov Ulug'bek Karimovich. O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi jurnali. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida milliy musiqani o'rni.
4. Rahmonov Ulug'bek Karimovich. ORIENTAL ART AND CULTURE. Ijrochilik san'atining musiqa madaniyatidagi o'rni. Scientific methodical journal. 587-593. 02.04.2023.

PEDAGOGIKA

5. Rahmonov Ulug'bek Karimovich. INTERNATIONAL JOURNAL OF ADVANCED RESEARCH IN EDUCATION TECHNOLOGY AND MANAGEMENT PERFORMER OF THE SONG IN THE DEVELOPMENT OF MUSIC WORLDWIDE IMPORTANCE. Multidisciplinary, Open Access, Peer-Reviewed Journal. 258-273. 19.04.2023.

6. A.R.Soliev. "Vatan tuyg'usi". BECT PUBLICATION. So'ngi ilmiy tadqiqotlar nazariyasi ilmiy ommabop jurnali. 2022 yil. 12 iyun 2-son.

7. A.R.Soliev. A.Nurmuxammadjonov. "O'zbekiston Respublikasi madxiyasi tarixiga bir nazar". Uzluksiz ta'lim. Maxsus soni. ISSN-2091-5594. 2022 yil.

8. A.R.Soliev. "Musiqi ta'limida innovatsion g'oyalarni qo'llashda noan'anaviy darsliklarning o'rni. Ilmiy – amaliy anjuman. FDU. 5.10. 2022 yil.

9.Tursunova L. "The role of makom artin the spiritual upbringing of youth"akademica An international Multidisciplinary Research Journal.Pages 143

10.Tursunova L. "Tools influeng the formatin of the innhtellectual kulture of youth" International Journal of Akademik Pedagogikal Research (IJAPR). Pages 154.

11.Tursunova L. "The impac of the global environmenjt and its spiritual factors on the musikal culture of youth" the amerncan journal of social science and education innovations proudly presented to. Pages 145.